

5. Hammond, Andrew, *The Debated Lands: British Travel Writing and The Construction of the Balkans*, University of Warwick, Centre for Translation and Comparative Cultural Studies, April 2002.
6. Голдсворти, *Измишљање Руританије*, Београд, Гео-поетика 2005
7. Said, Edward, *Оријентализам*, XX век, Београд.
8. Тодорова, Марија, *Имагинарни Балкан*, XX век, Београд, 1999
9. Wolf, Larry, *Inventing Eastern Europe: The Map of Civilisation in the Mind of the Enlightenment*, Stanford University Press, 1994.
10. Лазаревић Радак, Сања *На границама Оријента: представе о Србији у енглеским и америчким путописима између два светска рата*, Мали Немо, Панчево, 2011
11. Лазаревић Радак, Сања „Пет представа Балкана у западној књижевности“, у *Свеске*, Панчево, 97. 2010
12. Wolf, Larry, *Inventing Eastern Europe: The Map of Civilisation in the Mind of the Enlightenment*, Stanford University Press, 1994.

Sanja Lazarević Radak

The reading of the balkan otherness

Summary

The development and branching of the comparative literature; the collaboration of sociology, psychology, anthropology and linguistics contributed the emergence of image studies. During the late sixties of 20th Century, structuralists initiated a new ways in understanding the relation between center and periphery. One of the results was the debate on symbolic locating of the Balkans. Pointing out the range of image studies, the importance of postcolonial critic in the understanding of the representations of the Balkans, we mark travel genre as main resource for the research of its perceptions and display the ways in which these research is contextualized.

УДК 711.4.01(497.11) ; 81'373.21(497.11) ;
331.105.2(497.11) ; 316.728(497.11)

БЕОГРАД КАО ДРУГОСТ

Биљана Сикимић

Апстракт: На примеру одломака из разговора са једним грађевинским радником из села Бурлате (Ибарски Колашин) прилог анализира субјективну перцепцију града Београда и његове урбане топографије коју одређује као „социјалистичку“ и „грађевинску“. У свим руралним заједницама Србије уобичајена је перцепција Београда као престижног места. Посебно се издваја наративна конструкција грађевинске топографије града Београда сезонских грађевинских радника. Детаљно познавање београдских микротопонима у истраживаној руралној заједници у Ибарском Колашину, несумњиво доприноси личном социјалном статусу. Лингвистичка анализа открива да град Београд ипак остаје радикална другост без обзира на прецизна топографска знања о њему.

Кључне речи: идентитет места, радна етика, урбана топографија, Београд

Овај прилог је почео да се обликује на пресеку лингвистичке антропологије, прагматичке лингвистике, анализе конверзације и антропологије маскулинитета а у функцији трагања за погодном методом за истраживање феномена индивидуалне мобилности. За разумевање феномена сезонских радника, *сељака-радника*, *полуполољивредника*, *полуполушана* у Србији, кренуло се од постојеће етнографске грађе из периода социјализма, а релевантни су се показали и објављени фрагменти разговора из Ибарског Колашина о теми свакодневног живота (Сикимић 2009, 2010а). Шири просторни контекст разговора – косовска енклава северно од Ибра – може се трасирати само

узредно, анализом неформалне комуникације истраживача који долази из Београда и његових саговорника: истраживача су децембра 2004. по снегу довели колима до саговорникове куће у планинском селу Бурлате угледни људи из општинског центра, Зубиног Потока.¹

ОД ТРАНСКРИПТА КА МЕТОДИ

Тимска теренска истраживања Ибарског Колашина Балканолошког института САНУ је обављао од 2003. Првобитно планирани циљ истраживања било је снимање максималне количине аудиограђе која би била погодна за дијалектолошке и класичне етнолингвистичке анализе. Ипак, конкретни, реализовани интервјуи крећу се у широком спектру од дијалектолошког преко етнолингвистичког до наративног интервјуа, у сваком случају применом квалитативне методе. Имајући у виду тешкоће у налажењу погодних саговорника, основни критеријум приликом избора саговорника није била статистичка репрезентативност узорка у односу на целокупну локалну заједницу (као што је то уобичајено у традиционалним квантитативним истраживањима), али се зато на основу исказа саговорника у интервјуима могу реконструисати различити аспекти фокусиране проблематике из перспективе појединца. Разговор који је предмет овог прилога, започет је са идејом реконструкције локалне традиције Ибарског Колашина на тему локалних културних места и заната, а настављен је, на иницијативу самог саговорника, његовом биографском причом која се може одредити као конструкција наративног идентитета.²

Постоје врло различити теоријски и методолошки приступи концепту наративног идентитета – од психолошких и социолошких преко прагматичких и комуниколошких, све до текст-лингвистичких, реторичких и књижевно-теоријских. Са акцентом на дискурзивну/наративну психологију, репрезентативан је, на пример, зборник радова Brockmeier/Carbaugh 2001 и монографија Lucius-Hoene/Deppermann 2004. У аутобиографској наративи превазилази се конкретна наративна ситуација јер испричани догађаји имају биографско значење, а наратор има прилику да каже нешто важно о себи, свом искуству и свом погледу на свет. Наратор не само што извештава о догађајима у које је био укључен, већ додаје своје емоционално искуство и афективно вредновање. Обликовањем евалуацијске димензије наратор позиционира себе у универзуму моралних поредака и друштвених норми, износи оно што је њему важно и исправно, односно оно од чега се дистанцира.

Усмереност на слушаоца битна је димензија аутобиографске наративне приче: испричано искуство (за разлику од унутрашњег монолога) превазилази индивидуални ниво и постаје друштвена чињеница. Узимањем у обзир другога, слушаоца, прича за наратора испуњава функцију друштвеног признавања, односно могућности да буде видљив и саслушан.

Наратор своју причу обликује онако како жели да је слушаца реконструира и прихвати. Наративни идентитет није истоветан са целокупним идентитетом појединца, у питању је локализовани и ситуацијом одређени идентитет као језичко и ситуацијско остварење које може садржавати само парцијалне аспекте нараторовог идентитета. Како је наративни идентитет ситуационо

¹ О феномену косовских енклава београдски антрополози дали су неколико значајних прилога: низ анализа личне теренске грађе Сање Златановић, затим уреднички зборник Саше Недељковића (Недељковић 2008), са додатном теоријском евалуацијом Милоша Миленковића (Миленковић 2009).

² Примењена методологија теренског рада најчешће бира старије жене за саговорнике (детаљније о обиму обављених тимских истраживања Балканолошког института САНУ в. у Сикимић 2010). Анализе разговора са саговорницима мушкарцима, обављених истом методологијом, састојале су се, скоро по правилу, у осветљавању неке нетипичне биографске приче, приче која није репрезентативна за истраживану заједницу у целини, уп. нпр. Ђирковић 2005, 2005а, 2006.

одређен, истовремено се експлицитно приказују неки аспекти нараторовог идентитета, а поједини аспекти идентитета се успостављају и самим чином наративне приче.

Реконструкција наративног идентитета је емпиријски приступ чији је предмет истраживања идентитет наратора представљен и конструисан у наративном интервјуу, није у питању нека „психичка стварност“ или нека „објективна“ биографија. Приликом анализе добијених података истраживач не поставља априорне хипотезе, потребно му је релевантно „позадинско знање“ засновано на свакодневним и етнографско-историографским знањима, знањима о језичко-комуникацијским феноменима и другим теоријским концепцијама. Основна стратегија микроанализе је секвенцијална обрада текста, која се бави садржајним и реторичким аспектима анализираних одсечка, али и прагматичким аспектима анализираних наратива.

Као емпиријски конструкт, наративни идентитет појединца у литератури се често анализира у три димензије: у временској – као низ међусобно повезаних аутобиографских искустава, уобличених у одређену фантасију са одређеним биографским смислом; у социјалној – као позиционирање појединца у друштвеном контексту и успостављање одређене слике света; и – у аутореферентној димензији у виду експлицитних и имплицитних аутокарактеризација имајући у виду аутоепистемичке процесе. Уз ова три уобичајена аналитичка нивоа (временски, социјални и аутореферентној) у овом прилогу се уводи и просторни/спацијални ниво као покушај осветљавања феномена мобилности појединца у простору.

СРБИЈА: РАДНА МОБИЛНОСТ СЕЛО – ГРАД У СОЦИЈАЛИСТИЧКОМ ПЕРИОДУ

У овом делу студије учињен је покушај да наративни идентитет саговорника из насеља Бурлате у Ибарском Колашину кореспондира са налазима временски синхронизованих етнографских истраживања (почевши од друге половине седамдесетих година двадесетог века, све до почетка деведесетих година, имајући у виду узраст саговорника).

Антрополог Иван Ковачевић (2006) критички преиспитује питања научне политике у етнологији у Србији после Другог светског рата, а његови закључци се могу проширити и на стање у другим хуманистичким наукама.³ Овај аутор указују на нејасну друштвену улогу етнологије:

„У немогућности да се супротстави владајућој анти-традиционалистичкој и 'прогресивистичкој' идеологији која је, напустивши московски империјални загрљај, ушла у ближе односе са светским трансформацијским процесима (УН), као ни поодмаклим двадесетогодишњим процесима трансформације традицијске културе српског сељака, етнологи су прихватили улогу 'спасиоца од заборава' нечега што је више од једног века детаљно проучено и забележено у стотинама етнографских публикација. Поступак, који приличи археолозима чија истраживања претходе већим променама околине (изградња акумулационих језера хидроелектрана) и проилази из стварне неистражености дате локације, примењен је и у етнологији са образложењем неопходности да се 'забележи пре него што нестане'“ (Ковачевић 2006: 113).

Као научни задатак Етнографског института у Београду крајем педесетих година двадесетог века било је дефинисано „нарочито проучавање утицаја убрзане индустријализације и урбанизације, које мењају навике наших људи. Затим, ту је предвиђено и проучавање на-

³ Слична анализа развоја етнологије у Србији у истом периоду дата је у: Наумовић 2008.

задних навика и обичаја ради њиховог искорењивања“ (Урошевић 1972: 7–8). Од почетка седамдесетих година сарадници Института обрађују (између осталог) тему „стално праћење промена у народној култури на селу“ и „етнолошка рекогносцирања и испитивања угрожених насеља на терену на коме се планира градња хидроелектране „Ђердап II“, затим бране на Расини, и на траси пруге Београд – Бар“ (Урошевић 1972: 9).⁴ Током теренских истраживања трасе пруге Београд – Бар (планински простор од Ваљева до Косјерића) запажа се процес окупљања локалних радника око великих грађевинских фирми.⁵

Етнолог Зорица Дивац (1985) праги трансформацију породице у насељима Доњег Увца у Полимљу од 1953. до 1981. (њена теренска истраживања обављана су у периоду 1978–1981, али су била у форми анкете, допуњена интервјуима и слободним разговором). Реконструисан је, на основу сећања саговорника, модел патријархалне/традиционалне заједнице, а показана је и корелација између економске структуре породице и старости њеног домаћина (Дивац 1985: 37). Мешовита породица је задржала у основи свој патријархални карактер, своју традицијску структуру. На челу такве породице најчешће се налази њен најстарији, много ређе најспособнији члан, улогу старешине најчешће преузима запослени син (уколико их има више), јер обезбеђује и основни приход читавом домаћинству (Дивац 1985: 38). Неке

од уочених промена тичу се односа према деци (више се води рачуна о њиховим потребама, али улога оца у подизању деце није битно измењена, он је дужан да обезбеди њихову економску сигурност и школовање). „Непољопривредне“ послове обављају скоро искључиво мушкарци, а неке послове запосленог мужа преузима жена (Дивац 1985: 43–45).

Амерички антрополог Џоел Халперн обављао је дугорочна истраживања села Орашац у централној Србији у временском периоду од 1953. до 1987. У најновијем издању своје монографије (Халперн 2006), засноване добрим делом на личним биографијама његових саговорника, региструје изворе прихода изван приватне пољопривредне делатности, опадање патријархалног ауторитета, али не и његово потпуно нестајање. Део студије посвећен је односу становника Орашца према „спољном свету“, важно је уочити да се град Београд не обликује као посебна тема: када је у питању однос према граду у Орашцу се реферише на суседни Аранђеловац. „Рурална револуција“ (жеља да се побегне од пољопривреде), запажа се као тенденција у свим комунистичким земљама, а код Халперна је показана на примерима појединачних домаћинстава. „Јасни су неки општи трендови: негативно вредновање пољопривреде као начина живота, одлазак младих из села, повећан број старачких домаћинстава, развој индустрије и трансформација оних који су остали у Орашцу у рад-

⁴ Тим Етнографског института САНУ истраживао је демографске промене у ђердапским насељима (резултати су објављени у институтским издањима). Милка Јовановић (1992) сумира резултате етнолошких истраживања „Стални праћење промена у народној култури на селу (1971–1975) и „Етнокултурни преображај приградских зона на примеру Београда, Крушевца, Лесковца, Пирота и Новог Пазара (1976–1980)“. Преглед онога што није етнографски истражено у грађевинским подухватима измештања насеља и пресељења становништва, дао је Душан Дрљача (1972: 169) заједно са извештајем са три теренска истраживања.

⁵ „Из околних насеља, преко грађевинског предузећа „Хидроградња“, које је овде изводило радове, обучило се преко 50 минера, возача, металостругара, тесара. Многи од њих по завршетку пруге у овом крају потражили су посла не само на другим деоницама него су неки отишли и на рад у иностранство (Шведска на пример)“ (Влаховић 1972: 157), сличан процес одвијао се у Вишеградском Старом Влаху где локални радници „обављају разне мануелне и друге послове“. У духу тадашње социјалистичке идеологије овај процес се позитивно оцењује: „Веома значајан чинилац активне акултурације је формирање новог схватања о радном човеку, раднику, градитељу, припаднику радничке класе“ и даље: „Укључивање у радне процесе изван аграрног циклуса значило је прихватање новина у језику, привикавање на тачност, поштовање времена и његове поделе на часове, па и минуте. Једну од новина чини месечна исплата припадљивости и рачунање на „први“ у месецу, о чему се раније није много знало“ (Влаховић 1972: 166).

нике-сељаке. Појединачно људско искуство се разликује у односу на професионалну и географску покретљивост, при чему су кључни чиниоци, који имају велику улогу у одређивању начина живота, ниво образовања и оспособљеност за обављање одређеног посла.“ Ипак, ретки су примери „потпуне трансформације у оквиру животног века појединца“ (Халперн 2006: 272).

Тема трансформације села у периоду после Другог светског рата остаје ипак на маргини антрополошких истраживања у Србији, тако, на пример, није представљена ни у репрезентативном зборнику „Приватни живот Срба у двадесетом веку“ (2007), уредника Милана Ристовића. Поглавље „Приватност на селу“, историчара Момчила Исића (379–405), бави се само међуратним периодом, а метајезик и идеолошки ставови аутора сасвим су у складу са ставовима етнолога из социјалистичког периода (уп. нпр. завршни одељак насловљен „Празноверје“).

ИБАРСКИ КОЛАШИН: МОГУЋИ РАМ ЗА СТАТИЧНУ СЛИКУ

Ибарски Колашин је планинска област на североистоку Косова и Метохије,⁶ а пресечена је по средини долином реке Ибар на којој је 1979. године изграђена брана Газиводе. На званичном сајту општине Зубин Поток, данас 2012. године, о изградњи бране говори се као о „мегаломанском пројекту“ „које је потопило 63 села и иселио преко 10.000 људи из Резалске плодне котлине“ www.zubin-potok.org.rs.⁷ Све до средине двадесетог века

основне привредне гране биле су сточарство и земљорадња.

Ибарски Колашин само са југа има директну границу са Метохијом, односно областима доминантно насељеним Албанцима. То је и разлог што се контакти са Албанцима не помињу често у разговорима вођеним током теренских истраживања овог краја. Све до краја двадесетог века у Ибарском Колашину није постојао урбани центар: самостална општина основана је после Другог светског рата, постојала је до 1965. када је укинута и припојена Косовској Митровици. Данашња општина Зубин Поток, у административном смислу, поново је одвојена тек 1987. Већинско становништво је српско.

О постојању извесне традиције радних миграција у Ибарском Колашину може се закључити на основу истраживања антропогеографа Милисаву Лутоваца. Наиме, Лутовац помиње одласке Колашинаца на сезонске пољопривредне послове у Метохију све до Подрине на југу, затим на Косово и на планину Рогозну, ова запажања се, вероватно, временски односе на међуратни период (Лутовац 1952: 78–79). Лутовац бележи цео низ локалних активности везаних за прераду дрвета, па чак и својеврсну ужу специјализацију по селима (о себи као дрводељи детаљно је говорио и наш саговорник из Бурлата на самом почетку разговора).⁸ Своје производе од дрвета „Колашинци разносе свуда по Метохији, Подрини, Дреници и Косову, чак до Призрена и Приштине. Разобручене каце, које склапају тамо где их и продаду, разносе од села до села, и за њих као и за друге предмете узимају жито, вино и ракију. Један део тих прои-

⁶ Преглед расправа о географским и историјским границама Ибарског Колашина в. у Зарковић 2008.

⁷ Терен предвиђен за басен језера археолошки је рекогносциран прво 1966. године, затим је 1970. обављено детаљно рекогносцирање са сондирањем, али су средства за археолошка ископавања стигла у последњи час, па сви локалитети нису испитани, а истраживања су трајала само неколико месеци. Заштитна археолошка истраживања пре изградње бране „Газиводе“ обављена су 1978. године (уп. Бачкалов 2005, Недељковић 2005).

⁸ БС: Шта сте још знали да направите, осим брда? Свирали знате да правите? С1: Свирају, фрулу. Знаш, знаш. С2: Ево кућу је он правео. С1: Ја сам тад радио...

звода се продаје и на тржишту у Косовској Митровици“ (Лутовац 1952: 79, о животу дрвосеча на Мокрој гори в. и Сикимић 2009: 135–136). Овај одломак писан је у етнографском презенту, али се и он, у сваком случају, односи на прву половину двадесетог века. Према подацима истог истраживача, средином двадесетог века још је било развијено сплаварење на Ибру, као планинској реци; сплаварење је после изградње хидроцентрале вероватно морало нестати као локално занимање.

Зидари – печалбари, који нас у овом прилогу највише занимају, по свему судећи нису били традиција Ибарског Колашина (за разлику од јута Косова и Метохије, посебно Сиринићке области на Шар-планини), али су постојали локални мајстори који су умели да сазидају целу кућу (Сикимић 2009: 148–149).⁹

Следеће традиционално мушко занимање у Ибарском Колашину, које је подразумевало радну миграцију, представља терзијски занат, односно израду одеће од сукна која се обављала у кућама наручилаца. Терзије из Ибарског Колашина обављале су овај занат на целом Косову и Метохији, па и ван данашњих граница, али је још средином двадесетог века ова традиција већ била нестала (Лутовац 1952: 80). Традиционално рурално косовско друштво на људе који улазе у локалне заједнице путем мобилних занимања гледало је као на алтеритет, без обзира на вероисповест или језик. Овако су биле перципиране и терзије (Сикимић 2005: 103–108; 2009: 145–146).

И око колашинских воденица и ваљавица била је развијена својеврсна радна мобилност. „У њих, сем Кола-

шина, доносе сукно из свих околних области: Рогозне, Метохије, Косова, Штавице. Тачније речено, „чечевски ваљари“ иду са коњима из села у село, скупљају сукно, ваљају га и разносе. Они га примају и враћају по радњу“ (Лутовац 1952: 81, в. и усмена сећања на рад у ваљавицама у Сикимић 2009: 142–145).

Традиција радних миграција Ибарског Колашина обухвата и *кирицилук*, односно организовани превоз различите робе караванима коња. О трасама некадашњих караванских путева Ибарског Колашина постоји детаљна студија Луковић 2009.

У доба када је Милисав Лутовац обављао своја антрополошка истраживања у Ибарском Колашину (1936, затим 1950. и 1951), село Бурлате било је подељено на два дела: на Соврлиће, са пет кућа и на Кошане – Кушовиће са шест кућа. Немамо статистичке податке о данашњем стању.

Разговор који је предмет анализе у овом прилогу вођен је 25.12.2004. у селу Бурлате у кући саговорника, два брата: С1 (1919) и С2 (1929). Разговор је водила Биљана Сикимић (БС). Укупно трајање снимка разговора износи 90 минута. Будући да се за анализу користи дословни транскрипт – неразумљива места на снимку су означена тачкицама. Цео транскрипт анализаног разговора објављен је у студији Сикимић 2012.

⁹ Истраживања Етнографског института САНУ у оквиру рада на пројекту праћења промена у народној култури на селу 1971–1975. показала су да делатност сеоских зидара према регионалној заступљености указује на континуитет у односу на некадашња сезонска миграциона кретања дунђера и зидара печалбара (више их је источним и југоисточним областима Србије, познатим по печалбарству одраније, Николић 1980: 87–88). Демограф Милош Маџура (1990) печалбарство види као предмодеран облик миграције који не треба бркати са трансфером пољопривредне радне снаге у индустрију током иницијалног модерног економског развоја, када се одвијају основне структурне промене у привреди и становништву. За период о коме говори саговорник из Бурлате тешко је проценити стваран број правих печалбара „У Београду и Загребу се помиње више десетина хиљада... али о томе нема документације“ (Маџура 1990: 342). Милена Спасовски, на основу истраживања обављених у периоду 1973–1974, запажа промене у правцима кретања печалбара, односно њихово запошљавање у грађевинским предузећима (Спасовски 1981: 80–83).

ГРАЂЕВИНСКИ РАДНИК: МАСКУЛИНИТЕТ

Савремени антрополози указују да је сурова и груба маскулинитетна култура, изражена у професији грађевинских радника као агресивна, сирова и разметљива мушкост. Одређени послови нису досупни мушкарцима из нижих слојева: издвајају се инжењери и техничари од физичких радника. Физички радник је поставио своје маскулинитетне вредности и норме, групе су у зависности од послова грубље и суровије/сировије, па се може говорити и о „херојском аспекту“ ове професије, за коју је, даље, карактеристичан однос субординације и ауторитарности. Грађевински радник о коме је у овом прилогу реч потиче из патријархалне, руралне заједнице. Његов професионални идентитет израђен је индивидуалним, личним постигнућима, самостално створен мушкарац, индивидуалиста који је способан да сам себи прокрчи пут и створи срећу путем тешког рада и одлучности, у контексту рапидне економске експанзије.

Неки од елемената маскулинитета – ауторитет, техничка компетенција, доминација над женама – присутни су и у анализираном наративном идентитету саговорника С1. Могући елементи етничког идентитета остали су ван анализираних секвенци наратива.¹⁰ Искра Ликоманова (2007), на основу анализе социјалне сфере усмених биографија старијих жена у малим бугарским градовима, показује како „наративно присуство“ неке особе (за разлику од „објективног присуства“) зависи од подтеме биографске приче. Према анализираним подацима, наративно присуство се код радника *йолуша* на дели и просторно, а не само тематски: чланови уже

породице (супруга, деца и брат) јављају се само у делу радне биографије која се односи на Ибарски Колашин и где се преко викенда и сезонски обављају пољопривредни послови. Саговорникова социјална мрежа у целини је другачија на „терену“: чини је искључиво *мала* или *велика йруша* радника са *йословођом*.

Наративи о традиционалној економској миграцији су емотивно оптерећени. Миграције су биле превенствено намењене за задовољење индивидуалних економских потреба породице, па су тако поимане у индивидуалним оквирима као „служба“ или „жртва“ за породицу. У овај стереотип се укључује и истраживач својим питањима:

{1.} БС: *И онда сће сйално са њима йо земљи ишли?*
С1: Па него, све ће кажу. БС: *А кућа, йородица?* С1: Овде. Моји овде. А ја у Београд. С2: Ми смо овђе живели. С1: Говеда, овце, баба се мучи са овијем братом, тамо-вамо. Деца, па се, знаш, и она се помало ту нађу, у школу ишле. БС: *А како деца без вас? Баба без вас?* С1: Па шта ћу.

ДИНАМИЧНА СЛИКА ГРАДА: БЕОГРАД

„Бити из Београда“ у локалној култури Ибарског Колашина представља позитиван идентитет места, како је већ било показано на примерима из разговора са две жене из села Бубе (у близини села Бурлате) студији Сикимић 2010а.¹¹ У питању је често *ad hoc* конструкција идентитета истраживача за локалну употребу, јер је током разговора неизбежна и конструкција његовог идентитета од стране локалне заједнице која често може да

¹⁰ Успешну анализу маскулинитета у оквиру етничког идентитета Црногораца у Ловћенцу в. у: Недељковић 2010.

¹¹ Чак и када саговорници експлицитно говоре о месту и идентитету, истраживачи поимају место као нешто унапред дато, о чему нема преговора, као нешто што остаје стабилно у различитим контекстима (Myers 2006). Истраживач би требало да обрати пажњу на то како саговорник говори о месту пре него што покуша да категоризује његов исказ. Ова промена перспективе има импликације на социјална истраживања простора и на истраживања говора у простору (Myers 2006: 321). Лоцирање саговорника у простору дешава се рутински (ово је једно од универзалних питања које се поставља сваком непознатом саговорнику), али је флексибилно (јер се може одговорити на разне начине) и често утиче на даљи ток разговора.

доведе у питање успешност теренског истраживања у целини (Сикимић 2008). Већ самим тим што истраживач улази у приватни простор својих саговорника, а у складу са нормама истраживане локалне културе, перцепција његовог социјалног статуса зависи од информација о његовом приватном животу (брачно стање, деца) и стамбеним условима (да ли има свој стан или је под-станар). Приликом теренског истраживања руралних насеља Србије, истраживачу који долази из Београда често се поставља и питање порекла његових родитеља: уобичајено је мишљење да „нико није пореклом из града Београда“. Већина „Београђана“ – лично познатих саговорницима на терену – живи ван ужег градског језгра и у приградским насељима, па се од истраживача често тражи да прецизније одреди део града у коме живи.

Саговорници бирају своје одговоре у зависности од тога с ким разговарају и како желе да му се представе, али је симболички статус Београда практично исти у свим руралним заједницама у Србији.

ИБАРСКИ КОЛАШИН У БЕОГРАДУ: „ЗЕМЉАЦИ“

Транскрипт разговора не садржи довољно података о функционисању микро-заједнице грађевинских радника пореклом из Ибарског Колашина која је несумњиво постојала и у којој су владали односи солидарности.

{2.} Е, онда брана, па се то, прилично радника је требало. И они под уговором узима, узима, узима, ако му се свиди добар радник, богами и понуди те: „Ајд д’идеш с нама.“ И ми смо неколицина отишли.

БЕОГРАД: ПОСЛОВОЂА, ШЕФ

Односи између саговорника и других радника, а тако са пословођом/шефом на терену, разликују се од

породичних. Цитирани дијалози са терену скоро обавезно укључују лично име у обраћању ({4.}, {5.}).

{3.} Па он најпре мене пита: „Шта би ти сам?“ Ја, није сам, имао сам (...): „Шта би ви два радила?“ Реко: „Како нема у предузеће да се ради?“ А прво, та пут, на Скојевску смо радили више Раковице, (...) једна – друга, па Видиковац, па онамо, после Петлово брдо. И они кажу: „Шта би?“ „Па има шта. Шахту да ишалујем ја и да поставим пењалице. Знате ви кад се утврди шахта?“ Реко: „Ти не може, човек, за дневницу три иштемовати, а ја ћу можда да ударим осам пењалица.“ „Знаш и то да радиш?“ каже мене шеф, после. „Ако не знам да идем за тридесет минута, а ја да радим па да видиш.“ „Ја се,“ реко, „у седмој групи не бојим за мајсторлук.“ „И да се заливају ивичњаци, и да се фугују ивичњаци. Има да радиш ти нешто, друге работе.“

{4.} И ја и Раде Милошу кажем: „Оће д’радиш, Милоше?“ „Јес’ пито?“ „Богами, ја јок.“ „Па с њим си био, што нијеси?“ „Па и ти си био шњим, што ниси ти?“ И ја њему реко: „Ја, ево.“ И одемо ми, суботу радимо до једанес’ часова. Добро смо радили. „Ајд’ да радиш.“ И ми ти направимо тампона једно пет’шес.

{5.} И кад се овај виђео тај познаник, каже: „Лазо, ја забравио да ти рекнем за ово, а ти знаш.“ Реко: „Па што, јок, ја волим радити, но па да сам два дана кући.“ „Ааа, знаш, знаш ти.“ Реко: „Идем да покупим, после за Раковицу доручак, тамо ћемо исто.“ „Више на посо нема д’идеш. Недељу, не. Ја сам ти казо, оволико да урадиш, и добро је.“ Пословођа.

У грађевинарству се усклађивање просечних норми врши у четири категорије: у првој категорији су висококвалификовани радници осме и седме групе {10.}, у другој су квалификовани радници шесте, пете и четврте групе, у трећој су полуквалификовани радници треће групе, а у четвртој су неквалификовани радници друге групе (уп. Нормативи 1996).

БЕОГРАД: АПОТЕКАР

Питање истраживача о евентуалним контактима са становницима Београда – доводи до неспоразума (БС: *А како су вас примали Београђани?* С1: А, плаћали, мислиш? БС: *Па не, људи, обични.* С1: Па, ми смо били овде, та техника, ова брана што је прављена, ми смо ту радили.) Једини становник града који је био конкретно поменут јесте продавац у апотеци који је саговорнику дао потребне лекове. Он је у саговорничком нарративу означен као: *један чича; мајстор; човек, добар, старији.* Други „апотекари“ негативно су маркирани, једнако као и *привајници*, а означени су као *лојови (све су лојови, они прейрогају, бре, привајницима)*.¹² Мала величина апотеке у Београду деиктички је одређена величином собе у којој се води разговор.

{6.} И један чича, беше, апотекица мања од ове собе, видим апотека пише више врати. Добро. А завирио сам ја на доста места. „Добар дан, мајсторе.“ „Добар дан.“ „Имате шприцове?“ „Чек да видимо.“ Одма човек, беше добар, старији. Ја њему рецепт, он погледа, види колико. „Мене кутију.“ Кутија стотка пакована и даде, каже: „Вала, нађо,“ каже. Реко: „Па, има неђе, неђе нема“, ја, знаш, то њему реко.

Остали становници града су „прећутани“, невидљиви, маса са којом грађевински радник вероватно ретко има приватних контаката.

ПЕРФЕКЦИОНИСТИЧКА РАДНА ЕТИКА

Запажања Мирославе Лукић-Крстановић (1994) из периода економске кризе 1992–1993. у Србији указују да се о раду мање говори као производној делатности, а више кроз његову финализацију (продукте) и потрошњу: вреднује се углавном оно што подстиче радну динамику у правцу купопородајних активности и

сналажења у монетарним иновацијама, а финансијски речник постаје саставни део сваког дијалога. Ауторка указује на латентни антагонизам земљорадника и полутана, *йолушан* је „онај са сталном платом“ о њима пољопривредници имају овакве ставове „Лако је њима кад раде за плату, па се још огребу о синдикат“. Са друге стране *йолушани* имају очекивану стратегију „жтрве“: „Радите и ви на земљи и у фирми, па да видите како је то лако“ (Лукић-Крстановић 1994: 159).

Фолклориста Светла Петкова у својој анализи етичких аспеката наративног идентитета једне муслиманке у Бугарској показује пример традиције као моралне схеме и каталога вредности, а не као личног избора у патријархалној средини.

Наративни идентитет грађевинског радника из Ибарског Колашина карактерише перфекционистичка радна етика: он себе описује као вредног, са широким спектром занатских вештина за кога увек има посла и који захваљујући томе заради слободне дане које користи да би радио земљорадничке послове код куће.

У великим грађевинским фирмама радници су подељени у групе/бригаде према стручном профилу (армирачи, зидари, и сл.). Групе се шаљу на различита градилишта према потреби, веће или мање ({8.}, {11.}).

{7.} БС: Шта сте још знали да направите, осим брда? Свиралу знате да правите? С1: Свиралу, фрулу. Знаш, знам. С2: Ево кућу је он правио. С1: Ја сам тад радио, још нисам био, имам две ћерке. (...) послека, оће сам био, ту сам ишо да мало мајсторишем, ал слабо, нијесам много, онако сам. Е, ал знао сам да радим и према томе, после онда ћу идем у фирму.

{8.} Ја сам био као бетоњерац се водио, ал ја сам радио сваког ђавола. И зидао и шаловао. Бригада је била така, која је увек мора толико мајстора да има. И ја сам добро пролазио. Ја сам (...) па дођем оће да радим земљу, па нарадим ја тамо суботе, недеље. То, кад гођ траже посо, мора мен да даду

¹² У новије време, антрополог Бојан Жикић 2007 анализира културну концептуализацију појма приватник у Србији.

{9.} Е кад су они видели посљен, (...) да удем радим кад оћу. Ја с' пословођом размерим канале, уличне канале, оне доле, после сливницу, канале, шахте, канале, то иде сваких шес' метара. И то ја размерим, а не тражим му пос'о. Канал знам, плус-минус ће требаш, прво тампони се поставе, па шахте, тампона и то.

{10.} И одемо ми, суботу радимо до једанес' часова. Добро смо радили.

{11.} Пословођа. Јер ја њега, увек кад послушам, ваљам им. Ваљам, зато што им радим што би то радиле веће групе.

{12.} Дође, Беле воде сам радио, неки Станоје каже: „Ајмо, Лазо.“ „Ђе ћемо?“ „Идемо мало у Железник“ „А шта раду тамо?“ „А де“, каже „да се зиђу шахте.“ „Па ја, реко „ођенак, ја њин посо д'узимам.“ Мала група, бре, зарадићу. „Ајде, ајде.“ Они мене увек (...) у веће групе.

{13.} Они сруше коцку, треба да се та коцка постави. Каже он: „Ти, Лазо“, каже „направиш оно неће нико, не умије.“ „Е“, реко „Не умије, но нете, нете.“ „То није тежак посо, ал' нете“, каже, „не умију.“ Ја им поставим тога ђавола. „Е“, реко, „јебо га божји отац.“

Фрагмент {13.} показују у цитираном дијалогу типичан дијалектизам одричног облика глагола *xheshi* (*neije* – „неће“),¹³ вероватно је цитиран тачно што указује на припадништво целе групе радника истој локалној заједници. Цитирање управног говора редовно има идеолошке функције (в. Петровић 2005). Индивидуална одлика наратива саговорника из Ибарског Колашина је постојање знатно већег броја реплика у цитираним микродијалозима (седам у примерима {6.}, {12.} и {13.}) у односу на уобичајене две до три (уп. Половина 1996: 161–185). Иницијалне формуле у цитираним дијалозима боље су потврђене, као у примеру {6.}: „Добар дан, мајсторе.“ „Добар дан“, а завршетак цитираних микродијалога често није поуздано маркиран у транскрипту.

РАДНА/УРБАНА ТОПОГРАФИЈА

Интересовање за простор у наративним интервјуима наставак је покушаја анализе субјективне концептуализације простора енклаве (Сикимић 2005, 2008, 2009, 2010а), са посебном пажњом за однос села према граду и конкретно према Београду (насеље одакле је истраживач, а са великим симболичким значајем за саговорнике у свим косовским енклавама, па тако у Ибарском Клашину).

У наративној биографији мобилног појединца најудаљенија тачка је караула на словеначко-италијанској граници у којој је саговорник служио војску. Простор Словеније је разуђен, слично као и простор Београда, док је пут између ова два наративна простора и Ибарског Колашина – празан.

Уз минималне количине информација о социјалном статусу истраживача, који је саговорник на туђем простору (истражени истраживач'), обавезно је лоцирање у простор, односно идентитет места, идентитет повезан са местом (*place identity, place linked identity, Proshansky et al.* 1983). Питања и коментаре о Београду истраживачу поставља присутни саговорник С2, тако што прекида основну наратију С1. Ова питања С2 поставља због истраживачеве везе са Београдом и Земунуом, а не због повремених помињања овог града од стране С1 као дела његове биографске приче (будући да су С1 и С2 рођена браћа, сви детаљи ове биографске приче сигурно су добро познати С2).

{14.} С1: Е, беда, јаке невоље. То се ценило да је сиротињска кошуља, кратка, танка. Е, е. С2: Е, беда, знаш. Колико је *шо далеко од Београда*. Е, е! БС: Шта сте још знали да направите, осим брда?

{15.} С1: Ишли сте ту да обиђете? Радио ту. Поправљо магацин у дно, при крају доле, испод фабрике на крају, све они горе железнички, гвоздено, а доле бетонске

ствари. С2 {обраћа се истраживачу}: *А како њрођосће ви у Београд од бомбардовања?* БС {одговара С2}: Тешко. Ха, ха. А није ни вама било лакше. С1: Кад ту, бре, скрушише багери, све то копати темеље, а-а-а

{16.} И онда посљен из Обреновца, тамо завршим, дођем у Београд. Београд је велики порасто, ауу, колика је то. С2: *Кажу и Земун је у београдском, у шом*. БС: Јесте. С1: Колико је то порасло.

БЕОГРАДСКИ ОЈКОНИМИ И МИКРОПОТОНИМИ

Наративна биографија садржај личног живота грађевинског радника у Београду рефлектује као „паратурбани живот“. Експлицирана је детаљно, а судећи по употреби језичких средстава за маркирање наративне хронологије (*јосљен, зајим*) вероватно и хронолошки, лична топографија Београда, „грађевинска топографија“ која покрива рубне делове града на којима су извођени радови у социјалистичком периоду, својеврсна „социјалистичка, грађевинска топографија“. Становници Београда имају другачију перцепцију свога града (перцепцију града Београда из савременог угла, који има и истраживач у тренутку вођења разговора, анализира Жикић 2007а). Следе урбани микротопоними према редоследу јављања у транскрипту, од којих се састоји „грађевинска топографија“ (*Обреновац, Ђушово брдо, Мирјево, Видиковац, Скојевска, Раковица, Пејлово брдо, Железник, Коњарник*) и „персонална топографија“ (*Зелени венац, Београђанка, Коњарник*) грађевинског радника:

{17.} И ће прво, Боже помози, одем одавлен у *Обреновац*. Једно две године тамо, пепеља онако, електране радили. И онда посљен из Обреновца, тамо завршим, дођем у *Београд*.

{18.} *Ђушово брдо, Мирјево*, то је било онако, село (...) *Мирјево*, посљен *Ђушовоја брда*, оно наузело, доле црква је била, само подножје. Посље терај горе, то је

било и пијацу смо направили и обданишта и свашта. Па то је сила, па у *Мирјево* да се изгубиш, па *Видиковац*, па тамо.

{19.} А прво, та пут, на *Скојевску* смо радили више *Раковице*, (...) једна – друга, па *Видиковац*, па онамо, посље *Пејлово брдо*.

{20.} У *Железник* сам радио, у Београду (...) Радио ту. Поправљо магацин у дно, при крају доле, испод фабрике на крају,

{21.} Кад ја одем, ође ће је *Зелени венац*, тунаке, почиње *Београђанка*, већ знате Београд, страна, она улица, па посље се враћам доле, ту се качкети више продају. И један чича, беше

{22.} На *Коњарнику*, до пута, сад је трг туна, а раније трамвај с-окретао, седмица и тројка, и то је било, а сад, сад је трг онђе, а сад се направило. Већ стварно *Коњарник* је било, доле је било. Дотле су тролејбуси ишли. И ту је било народа доста, ал сад има, хуу.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Прилог је покушао да на основу анализе наративног идентитета покаже модел одређивања мобилног појединца за разлику од статичних појединаца који су уобичајени саговорници за дијалектолошка и различита друга теренска истраживања чији је циљ реконструкција културе.

Феномен миграција фокусира сталну променљивост и динамичку слику која је квалитативно различита у односу на статичне ситуације. Као сложен задатак, била су непоходна искуства стечена у досадашњим истраживањима полуномадских заједница (Рома и Ромима сродних група), избеглица, расељених лицима и колониста, са саговорницима из мешовитих бракова, и „гастарбајтерима“, реално присутним на истраживаном терену Балкана. Са епистемолошког становишта било је неопходно да се разјасне истраживачке недоумице око релевантности података добијених у овде и сада ситуацији, која

¹³ Анализирани наратив у целини се уклапа у дијалектолошки профил говора Ибарског Колашина, па тако и овај дијалектизам, в. Божовић 2002: 85.

је привремена и нестабилна. Овај прилог покушао је да предложи нове алате за анализу феномена мобилности коју прати текуће усавршавање методологије теренских истраживања мобилних група и појединаца. Почетни капитал индивидуалне радне мобилности у руралним срединама Балкана свакако би требало тражити у традицији локалне заједнице или у продичној традицији (о чему у овом случају немамо података). Мобилност се показала у просторној равни наративног идентитета, личног искуства, експлицитно аутореференцијално. Мобилност је показана и на социјалној равни као сведочење о успостављеним контактима, активно знање о другима ван своје локалне заједнице. За савремено стање (интервју је вођен 2005) и географски удаљених руралних насеља потврђено је укидање изолованости и аутархичности живота људи у „малим заједницама“. Овакве заједнице карактерише фрагментарност, оне се и у савременој социологији перципирају као „делимично друштво“ и „делимична култура“ (Шувар 2004): нису изоловани мада задржавају много од свог старог идентитета, интегрисаности и везаности за тло, привржени локалним обичајима и култури. Остаје спорно и постојање дихотомије урбано : рурално; и других дихотомија, нпр. традиционално : модерно. Одлике урбаности виде се у просторној и социјалној покретљивости, функционалној међузависности, просторној сегрегацији, сегментаризацији друштвених улога, толеранцији разлика. Социјално прилагођавање радника из Бурлата својим старешинама на послу и другим лицима од којих зависи (апотекар који даје непоходни лек, лекар који тај лек препише у великим количинама) показатељ је његове мобилности и почетне урбаности.

Од уобичајене перцепције Београда као престижног места саговорника у свим руралним заједницама Србије, посебно се издваја наративна конструкција грађевинске топографије града Београда сезонских грађевинских радника. Детаљно познавање београдских микротопонима у руралној заједници, каква је село Бурлате у Ибарском Колашину, свакако доприноси личном

социјалном статусу. Лингвистичка анализа открива да град Београд ипак остаје радикална другост без обзира на прецизна топографска знања о њему.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бачкалов 2005 – Александар Бачкалов: Кулине на Ибру. Средњевековна црква и некропола, *Косовско-мешохијски зборник 3*, Београд: САНУ, 107–116.
2. Bamberg/Georgakopoulou 2008 – Michael Bamberg, Alexandra Georgakopoulou: Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis, *Text and Talk* 28/3, 377–396.
3. Бандић 1979 – Бандић, Душан: Неке новије промене у животу и култури становништва околине Београда, *Зборник радова Етнографског института САНУ 9*, Београд, 1–105.
4. Божовић 2002 – Маринко Божовић: *Говор Ибарског Колашина*, Лепосавић: Институт за српску културу.
5. Brockmeier/Carbaugh 2001 – *Narrative and Identity. Studies in Autobiography, Self and Culture* (Jens Brockmeier, Donald Carbaugh, eds), Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
6. Coupland 2007 – Nikolas Coupland: *Style: Language Variation and Identity*, Cambridge: Cambridge University Press.
7. Ђирковић 2005 – Светлана Ђирковић: Од Кавказа до Бањице: Мечкари. Бањаша на Балкану: Идентитет етничке заједнице (Б. Сикимић, ур.), Београд: Балканолошки институт САНУ, 219–248.
8. Ђирковић 2005а – Светлана Ђирковић: Перцептивна димензија грнчарске терминологије: Веселин Герић, последњи грнчар из Штрпца, *Лицеум 9, Живой у енклави* (Б. Сикимић, ур.), Крагујевац, 193–220.
9. Ђирковић 2006 – Светлана Ђирковић: Despre încrederea în cercetător: un bosniac în Toracu-Mic, *Caiete de teren. Torac – metodologia cercetării de teren* (А.

- Sorescu Marinković, ed.), Нови Сад: Societatea (Fundatia) Română de Etnografie și Folclor din Voivodina, 225–266.
10. Ђирковић 2009а – Светлана Ђирковић: Стратегије у структурисању усменог наратива: заградни живот у религијском контексту, *Моћ књижевности. In Memoriam*, Ана Радин (М. Детељић, ур.), Београд: Балканолошки институт САНУ, 201–226.
11. Дивац 1985 – Дивац Зорица: Трансформације сеоске породице у савременим условима (Истраживања у Доњем Увцу), *Зборник радова Етнографског института САНУ 17-18* Београд, 9–96.
12. Дрљача 1972 – Душан Дрљача: Нова етнологска испитивања у насељима Србије, Београд, која ће потпуно или делимично нестати, *Гласник Етнографског института САНУ XXI*, Београд, 169–192.
13. Ђорђевић 2005 – Смиљана Ђорђевић: Један тренутак савременог гуслања – гуслар Слободан Глигоријевић, *Живой у енклави* (Б. Сикимић, ур.), Лицеум 9, Крагујевац, 139–166.
14. Халперн, Џоел, 2006 – *Српско село. Друштвене и културне промене у сеоској заједници (1952–1987)*, Београд: Етнологска библиотека.
15. Јовановић 1992 – Милка Јовановић: Преображај народне културе у сеоским и приградским насељима Србије, *Гласник Етнографског института САНУ XLI*, Београд, 157–162.
16. Кликовац 2009 – Душка Кликовац: Прилог критичкој анализи конверзације: дискурс моћи у лекарској ординацији, *Научни састај слависта у Вукове дане 38/3*, Београд, 33–80.
17. Ковачевић 2006 – Иван Ковачевић: Нативна етнографија и етнографија другог у посети српском селу, *Традиција модерног. Прилози историји савремене антропологије*, Београд: Српски генеалогски центар; Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, 97–145.
18. Likomanova 2007 – Iskra Likomanova: „People in my life“ (Picture of Socialization), *Balkanica XXXVII*, Belgrade, 61–68.
19. Lucius-Hoene/Deppermann 2004 – Gabriele Lucius-Hoene, Arnulf Deppermann: *Rekonstruktion narrativer Identität. Ein Arbeitsbuch zur Analyse narrativer Interviews*, 2. Auflage, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
20. Лукић-Крстановић 1994 – Мирослава Лукић-Крстановић: Схватање рада у сеоској свакодневици, *Гласник Етнографског института САНУ XLIII*, Београд, 157–163.
21. Луковић 2009 – Милош Луковић: Саобраћајне и привредне везе Ибарског Колашина са суседним областима у прошлости, (М. Стојановић, ур.), *Ибарски Колашин. Природа и традицијска култура*, Крагујевац: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу, 79–116.
22. Мацура 1990 – Милош Мацура: Предмодерни облици у савременим миграцијама. Оглед о једној недовољно запаженој појави, *Косовско-мешохијски зборник 1*, Београд: САНУ, 331–354.
23. Миленковић 2009 – Милош Миленковић: Ургентност антропологије спољних територија, *Етноантрополошки проблеми* н. с. 4/1, Београд, 213–221.
24. Myers 2006 – Greg Myers: „Where are you from?“. Identifying place, *Journal of Sociolinguistics* 10/3, 320–343.
25. Naumović 2008 – Brief Encounters, *Dangereous Liaisons and Never-ending Stories: The Politics of Serbian Ethnology and Anthropology in the Interesting Times of Yugoslav Socialism, Styding Peoples in the People's Democracies II* (V. Mihăilescu, I. Iliev, S. Naumović, eds), Berlin: Lit Verlag, 211–260.
26. Недељковић 2005 – Звонимир Недељковић: Резала – српско средњовековно гробље, *Косовско-мешохијски зборник 3*, Београд: САНУ, 117–124.
27. Недељковић 2008 – *Савремена култура Срба на Косову и Мешохији* (Саша Недељковић, ур.), Крушевац: Баштиник.

28. Недељковић 2010 – Саша Недељковић: Маскулини-тет као алтернативни параметар етничког идентитета: Црногорци у Ловћенцу, *Етно-антрополошки проблеми* 5/1, Београд, 51–67.
29. Николић 1980 – Десанка Николић: Основне одлике допунског привређивања, *Зборник радова Етнографског института САНУ* 10, Београд, 83–89.
30. Нормативи 1996 – *Нормативи и стандарди рада у грађевинарству*. Високоградња 1–3, Београд: Грађевинска књига.
31. Петкова 2002 – Светла Петкова: Реч на всекидневието – език на морала. Поглед врху личних разказа, *Фолклор, традиција, култура*. Сборник в чест на Стефана Стойкова, София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 127–138.
32. Петровић 2005 – Тања Петровић: Идеолошке функције управног говора у процесу замене језика. Пример Срба у Белој Крајини, *Јужнословенски филолој* LXI, 191–211.
33. Pistrick 2009 – Eckehard Pistrick: Singing of pain and memory – Emotionalizing mythistory of migration in Epirus, *Zeitschrift für Balkanologie* 45/1, 66–76.
34. Половина 1996 – Весна Половина: *Прилози за коиницивну лингвистику*, Београд: Филолошки факултет.
35. Proshansky et al. 1989 – Н. М. Proshansky, А. К. Fabian, R. Kaminoff: Place identity: Physical world socialisation of the self, *Journal of Environmental Psychology* 3, 57–83.
36. Сикимић 2005 – Биљана Сикимић: Енклава Прилужје: слика о другом, *Живот у енклави*, Лицеум 9, Крагујевац, 89–128.
37. Сикимић 2008 – Биљана Сикимић: Црквине северног Косова 2001: у трагању за истраживачком методом, *Савремена култура Срба на Косову и Метохији* (С. Недељковић, ур.), Крушевац, Баштиник, 131–146.
38. Сикимић 2009 – Биљана Сикимић: Свакодневни живот у Ибарском Колашину, *Ибарски Колашин. Природа и традицијска култура* (М. Стојановић, ур.), Крагујевац: Центар за истраживања САНУ, 117–149.
39. Сикимић 2010 – Биљана Сикимић: Тимски теренски рад Балканолошког института САНУ: развој истраживачких циљева и метода, *Савремена штеренска истраживања* (М. Баришић, ур.), Београд: Етнографски институт САНУ (у штампи).
40. Сикимић 2010а – Биљана Сикимић: Ибарски Колашин између традиције и свакодневице, *Косово и Метохија у цивилизацијским шоковима*, међународни тематски зборник, књига 1, *Језик и народна традиција* (С. Милорадовић, ур.) Косовска Митровица: Универзитет у Приштини, Филозофски факултет, 275–289.
41. Sikimić 2012 – Biljana Sikimić: Zwischen Heim und Baustelle: individuelle Mobilität eines Baumeisters, *Labour Migrations in the Balkans* (B. Sikimić, P. Hristov, B. Golubović, eds), *Studies on Language and Culture in Central and Eastern Europe*, München – Berlin: Verlag Otto Sagner, 79–106.
42. Спасовски 1981 – Милена Спасовски: Демографске одлике становништва Лужнице, *Зборник радова Етнографског института САНУ* 11, Београд, 57–99.
43. Шувар 2004 – Стипе Шувар: Село у транзицији (Неколико опаски о глобалном процесу дерурализације), *Теме* XXVIII/3, Ниш, 167–175.
44. Урошевић 1972 – Атанасије Урошевић: Развој и рад Етнографског института Српске академије наука и уметности (1947–1972), *Гласник Етнографског института САНУ* XXI, Београд, 5–12.
45. Влаховић 1972 – Петар и Бреда Влаховић: Неки проблеми акултурације уз градилишта пруге Београд–Бар (кроз Србију), *Гласник Етнографског института САНУ* XXI, Београд, 151–168.
46. Зарковић 2008 – Весна Зарковић: О почецима савременог Ибарског Колашина, *Баштина* 24, Приштина – Лепосавић, 153–189.
47. Зечевић 1960 – Дивна Зечевић: Неке карактеристике социјалистичког преображаја Железника, *Збор-*

ник радова *Етнографског института* 3, Београд, 19–29.

48. Жикић 2007 – Бојан Жикић: Људи (који нису савим) као ми. Културна концептуализација појма приватник у Србији, *Антропологија и социјализма* (В. Рибич, ур.), Београд: Етнолошка библиотека 34, 52–74.
49. Жикић 2007а – Бојан Жикић: Когнитивне „приче за дечакe“: урбани фолклор и урбана топографија, *Етноантрополошки проблеми* 2/1, 73–108.

Biljana Sikimić

Belgrade as the ‚other‘
Summary

Based on several excerpts from the fieldwork interview with one navy in the village of Burlate (Ibarski Kolašin, region) this paper presents the analysis of subjective perception of the town of Belgrade and its urban topography defined as ‚socialist‘ and ‚civil engineering‘ one. In all rural communities of contemporary Serbia, the perception of Belgrade as prestigious place to be from is – the usual one. Narrative construction of so-called ‚civil engineering topography‘ of Belgrade developed by seasonal navvies stands apart from this usual image: precise knowledge of Belgrade quarters and microtoponyms, radically raises personal social status in the researched rural community of Ibarski Kolašin. Linguistic analysis discovers town of Belgrade as radical alterity notwithstanding this personal precise topographic knowledge.